

Araştırma Makalesi/ Research Article

Adilşahlar Devleti'ndeki Toprak İdare Sistemine Bir Bakış

Tuna Kaan Taştan*

(ORCID: 0000-0002-5436-0592)

Makale Gönderim Tarihi
29.08.2023

Makale Kabul Tarihi
21.09.2023

Atf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Taştan, T. K., "Adilşahlar Devleti'ndeki Toprak İdare Sistemine Bir Bakış", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8/ Özel Sayı: Dr. Recep Yaşa'ya Armağan: 3143-3162.

APA: Taştan, T. K. (2023). Adilşahlar Devleti'ndeki Toprak İdare Sistemine Bir Bakış. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (Özel Sayı: Dr. Recep Yaşa'ya Armağan), 3143-3162.

Öz

Hindistan'ın orta güney bölgesinde bulunan verimli Dekken Platosu üzerinde kurulmuş bir Türk devleti olan Adilşahlar Devleti, 200 yıllık tarihindeki siyasi gelişmeler ve bırakmış olduğu mimari eserler açısından hem Hindistan, hem de Türk tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Bu devletin bünyesinde başlayan bir isyan sonucunda kurulan Maratha Devleti ise, Hindistan tarihinin İngiliz hegemonyası döneminde, İngilizlere en çok direnen Hindistan hükümdarlıklarından biri olarak boy göstermiştir. Adilşahlar Devleti bünyesinde dağılık bir ulus olarak yaşayan Marathalar, bu devletin yönetim anlayışı ile organize olarak kendi devletlerini kuracak seviyeye gelmişlerdir. Bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, Adilşahlar Devleti'nin idari yapısını anlamak, bu yapının içerisinde Hindu unsurların önemini görmek, hem bu Türk devletinin

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Türkiye, tktastan@gmail.com.

Assist. Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt University, High School for Foreign Languages, Turkey.

Türk kültürüne bağlılığını görmek, hem de Hindu nüfusun bu devlet bünyesinde nasıl organize olabildiğini anlamak açısından elzemdir. Çalışmada, dönemin yazılı kaynaklarına başvurulmasının yanı sıra, dönemin belgelerini inceleyen ve konu ile ilgili çalışmalar yapan modern tarihçilerin yazdıklarına da değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adilşahlar, Hindistan, Toprak İdaresi, Türk, Hindu.

A Look at the Land Management System of Adil Shahi Dynasty

Abstract

The Adilshahi Sultanate, a Turkish state established on the fertile Deccan Plateau in the central-southern region of India, holds significant importance in both Indian and Turkish history due to its political developments spanning over 200 years and its architectural contributions. Emerging from within this state due to a rebellion, the Maratha Empire, in the era of British hegemony in India, emerged as one of the foremost resisters against British rule. The Marathas, who lived dispersed within the Adilshahi Sultanate, organized themselves under the administrative approach of this state to establish their own dominion. Considering these aspects, it is crucial to comprehend the administrative structure of the Adilshahi Sultanate, recognize the significance of Hindu elements within this framework, observe the commitment of this Turkish state to Turkish culture, and understand how the Hindu population could organize within the framework of this state. The study also addresses the writings of contemporary sources from that period, as well as the works of modern historians who have examined relevant archive documents on the subject.

Keywords: Adilshahi, India, Land Administration, Turk, Hindu.

Adilşahlar Devleti, 1489 yılında Yusuf Adil Han isimli Türk bir lider tarafından kurulmuştur. Başkenti, kuruluşundan yıkılışına kadar, bugün 'Vicayapura' olarak anılan ve 'Zafer Şehri' anlamına gelen Bicapur¹ olmuştur. Bu devlet, Behmeniler Devleti'nin² yıkılışından sonra

¹ Adilşahlar Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar başkenti olacak olan önemli Dekken şehri. Mumbai'nin günydoğusunda, Dekken Platosu'nun orta batısında bulunmaktadır. Adilşahlar Devleti inşaat alanında çok ilerlemiş olduklarından, şehir bugün hala Dekken'in en önemli tarihi yapılarından bazılarını bünyesinde barındırmaktadır. Bkz. Henry Cousens; *Bijapur: The Old Capital of the Adil Shahi Kings*, Scottish Mission Industries Company, Poona 1923, s. 1.

² Behmeniler Devleti, Delhi Türk Sultanlığı'nda çıkan bir isyanın sonucunda Hasan Gangü isimli bir kişinin *Alaeddin Hasan Şah Behmeni* adı ile Devletabad'da 1347 yılında sultan ilan edilmesi sonucu kurulmuştur². Bu hanedan, son dönemlerinde filii olmamakla

Dekken'de³ kurulan beş Müslüman sultanlıktan⁴ biridir. 1686 yılında Babürlüler şahı Evrengzib⁵ tarafından Bicapur'un ele geçirilmesi sonucu varlığı son bulana kadar, Dekken'deki bu beş sultanlık arasında en geniş sınırlara sahip, en zengin ve en güçlü devlet olmuştur. Bu süreçte devletin başına sekiz sultan geçmiştir. Ortaçağ Hindistan'ının siyasi ve kültürel tarihinde büyük bir yere sahip olmasının yanı sıra, Adilşahlar Devleti, bugün hala ayakta duran mimari eserleri ile de Hindistan tarihi ve kültürü açısından çok önemli bir yere sahiptir.

Sınırları en geniş olduğu dönemde Bhima Nehri'nden Tungabadra Nehri'ne kadar uzanan Adilşahlar Devleti'nin toprak yönetim sistemi,

birlikte yaklaşık 200 yıl kadar yönetimde kalmış, hanedanın son üyesi 1528 yılında hayatını kaybetse de 1518 yılında Mahmud Şah Behmeni'nin ölümü ile hanedanın fiili hükmü sona ermiştir. Bkz. Major J. S. King; *The History of the Bahmani Dynasty Founded on the Burhan-i Ma'asir*, Luzac and Co., Londra 1900, s. 5.

³ Dekken, yukarıda da bahsedilmiş olduğu üzere Hindistan'ın orta bölümünde yer alan ve kabaca kuzeyde Narbada Nehri Vadisi'nden güneyde Ab-ı Keşte'ye kadar uzanan büyük platoya verilen isimdir ve kelime anlamı olarak 'güney' demektir. Bkz. Donald F. Lach; *Asia in the Making of Europe*, The University of Chicago Press, Londra 1965, C. 1-1, s. 381. Vincent Smith, *Dekken* kelimesinin Sanskrit dilinde *güney* anlamına gelen kelimenin bozulmuş hali olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Vincent A. Smith; *The Early History of India: From 600 B.C. to the Muhammadan Conquest*, Clarendon Press, Oxford 1904, s. 323. Portekizli kronikçi Tome Pires, burayı tarım bakımından zengin, halkı cesur ve savaşçı, ayrıca çalışkan olarak nitelendirilmiştir. Dekken'in yalnızca yiyecek değil, kumaş üretiminde de çok üstün olduğu ve bu ülkeden çok miktarda kumaş ihraç edildiği de Tome Pires'in satırlarında yer almaktadır. Bkz. Tome Pires; *The Suma Oriental of Tome Pires*, Armando Cortesao (ed.), Hakluyt Society, Londra 1944, C. 1, s. 48/53.

⁴ Sultan Muhammed Şah Behmeni'nin ölümü üzerine yerine geçen oğlu Sultan Mahmud Şah ülkeyi yönetmede bir başarı gösteremeyince ülke iç karışıklıklara sürüklenmiş ve bunun sonucunda sultana bağlı valiler bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Yusuf Adil Han valisi bulunduğu Bicapur'da Adilşahlar Devleti'ni, Ahmednagar şehrini kurarak kendi hanedanını başlatan Melik Ahmed Nizam'ül Mülk Nizamşahlar Devleti'ni, Fethullah İmad'ül Mülk devletinin başkenti olacak Burhanpur'da hutbeyi kendi adına okutarak İmadşahlar Devleti'ni, Golkonda valisi Kulu Kutb'ül Mülk bağımsızlığını ilan ederek Kutubşahlar Devleti'ni ve son olarak da Türk köle Kasım Berid Behmeniler Devleti başkenti Bidar'da fiili yönetimi ele geçirerek Beridşahlar Devleti'ni kurmuştur. Bkz. J. D. B. Gribble; *A History of the Deccan*, Luzac & Co., Londra 1896, C. 1, s. 129.

⁵ Babürlü hükümdarı Şah Cihan'ın oğlu olan Evrengzib, 1659 yılında tahtı kesin olarak ele geçirmiş olan Babürlü padişahıdır. 1686 yılında sekiz ay süren bir kuşatmadan sonra Bicapur'u ele geçirerek Adilşahlar Devleti'ne son vermiştir. Bkz. Khaliq Ahmad Nizami, "Evrengzib", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/evrengzib> (25.08.2023).

Hindistan'daki Türk sultanlıklarının yönetim anlayışlarını anlamak açısından irdelenmesi çok önemli bir husustur. Ayrıca, Hindistan'daki Müslüman devletlerin, yerel Hindu halkı nasıl yönettiği konusunda, Adilşahlar Devleti'nin yönetim sistemi kesinlikle çalışmaya değerdir. Adilşahlar Devleti bünyesinde yaşayan Hindu Marathalar⁶, daha sonradan Shivaji Bhonsle'nin⁷ liderliği altında isyan ederek kendi devletlerini kurmuşlardır⁸. Bu devlet uzunca bir süre Hindistan'ın İngiliz işgaline karşı direnmeyi başarmıştır. Bu araştırmanın amaçlarından biri, bu isyancı Maratha grubunun, isyan ettikten kısa süre sonra kendi devletlerini kurarken, Adilşahlar Devleti'nin sisteminden ne kadar yararlandıklarını anlamaktır. Çalışmamızda, bu amaçlar doğrultusunda, önce Adilşahlar Devleti'nin toprak yönetimi sisteminin öğeleri açıklanmaya çalışılacak, daha sonra bu öğelerin yönetiminde yer alan kişilerin unvanları ve kökenleri irdelenmeye çalışılacaktır.

Adilşahlar Devleti'nde topraklar, yönetilme biçimlerine göre temelde ikiye ayrılırlardı: *Parganalar* ve *Muamalalar* veya *Kal'alar*.

Parganalar

Pargana, 'bölge' veya 'ilçe' anlamına gelen, Farsça kökenli bir kelimedir. Hindistan'a Müslüman hükümdarlar tarafından getirilen bu toprak taksimi biçimi, Müslümanların hakim olduğu Kuzey Hindistan ve Dekken'de yaygın biçimde kullanılmıştır. Dekken'de ilk kullanıldığı tarih

⁶ Marathalar, Dekken'in batısında tepelerde yaşayan ve Adilşahlar Devleti kurulduğu sıralarda çoğunlukla herhangi bir devlet otoritesine bağlı olmayan Hindu bir halk topluluğudur. Yusuf Adil Han, şeflerden birinin kızı ile evlenip bazılarına da toprak vererek Marathalıları devlet otoritesi altına almaya çalışmıştır. Bkz. M.A. Nayeem; *External Relations of the Bijapur Kingdom (1489-1686 AD.)*, Bright Publishers, Haydarabad 1974, s. 184.

⁷ Maratha Bhonsle Hanedanı'nın bir üyesi olan Shivaji Bhonsle, Adilşahlar Devleti'ne karşı kalkıştığı bir isyan sonucunda 1674 yılında Raigad Kalesi'ni ele geçirerek Maratha Devleti'ni kurmuştur. Bkz. Peter Robb; *A History of India*, Palgrave, Londra 2002, s. 103-104.

⁸ Maratha Devleti, Maratha İmparatorluğu olarak da geçen ve 18. yüzyılda Hint Altı kıtası'nın büyük kısmına hükmeden Hindu devletidir. 1818 yılında İngilizler tarafından yıkılmasından sonra Hindistan'ın tamamının İngilizlerin kontrolüne girmesinin yolu açılmıştır. Bkz. M. R. Kantak; "The Political Role of Different Hindu Castes and Communities in Maharashtra in the Foundation of the Shivaji's Swarajya", Bulletin of the Deccan College Research Institute. Pune 1978, 38 (1), s. 44.

olarak ise, bölgeye Tuğlukların⁹ hakim olduğu 14. yüzyılın ortaları kabul edilmektedir.

Parganalarla ilgili ilk dikkati çeken husus, boyutlarının çok çeşitlilik göstermesidir. Bir pargana, 50 köyden 200 köye kadar bir bölgeyi kapsayabiliyordu. Ayrıca, Hintçe bir kelime olan *tappa*, pargana kelimesinin eş anlamlısı olarak, resmi Adilşahlar belgelerinde dahi görülmektedir¹⁰. Bu durumlar, akla şu ihtimali getirmektedir. Pargana kavramı, Dekken'e Tuğluklar tarafından getirilmiş olsa dahi, Tuğluklar bu parganaların boyutlarını baştan kendileri belirlememişler, büyük ihtimalle Dekken'in yönetimini ele geçirdiklerinde, daha önceki Hindu yönetimlerin yapmış oldukları *tappa* isimli taksimleri uygulamada tutmaya devam etmişlerdir. Bazı durumlarda ise, *tappalar*, parganalara bağlı idari bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısacası *tappa* ve pargana kelimelerinin eş anlamlı kullanılmadığı bölgelerde, parganalar *tappalardan* daha büyük ve onları kapsayan idari bölgelerdir.

Parganaların her birinin başında, *desai* veya *deşmuk* denen bir yönetici bulunurdu. Bu unvanın detayları aşağıda açıklanacaktır. Ancak bu yönetici rütbesinin de, yetkileri çerçevesinde, İslam öncesi Hindu dönemde *tappaları* yöneten yöneticilerin devamı olduklarına dair bulgular mevcuttur¹¹. Bu durumda şunu söylemek mümkündür ki, Dekken'e gelen Türk – Müslüman yöneticiler, tamamen yeni bir sistemi yürürlüğe koymak yerine, halihazırda var olan sistemi kendilerine uyarlayıp yeniden isimlendirerek yürürlükte tutmaya devam etmeyi seçmişlerdir.

Adilşahlar Devleti'nde bir parganaya üç farklı şekilde yönetici atanırdı. Birinci yol, bir veya daha fazla parganayı olduğu gibi bir kişiye tımar olarak tahsis etmek ve o kişiyi o pargana veya parganaların tamamına *desai* unvanıyla yönetici yapmaktı. İkinci yol, bir pargananın bazı kısımlarını daha küçük idari birimlere bölerek daha düşük unvanlı

⁹ Gıyaseddin Tuğluk tarafından kurulan ve 1320-1414 yılları arasında Delhi merkezli olarak Hindistan'da hüküm süren Türk hanedanı. Bkz. S. Haluk Kortel, "Tuğluklular", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tugluklular> (25.08.2023).

¹⁰ H. H. Wilson; *A Glossary of Judicial and Revenue Terms*, W. H. Allen and Co., Calcutta 1940, s. 817.

¹¹ Hiroshi Fukazawa; *The Medieval Deccan: Peasants, Social Systems and States (Sixteenth to Eighteenth Centuries)*, Oxford University Press, Delhi 1991, s. 7.

yöneticilere tımar olarak tahsis etmekte. Bu durumda, pargananın geriye kalanının başına bir desai atanır ve orası onun tımarı olurdu. Üçüncü yol ise, bir parganayı olduğu gibi merkezi yönetime bağlamak ve başına bütün parganayı sultan adına yönetmekle sorumlu bir desai atamaktı. Bu durumda, merkezden desaiyi denetlemesi için sultana bağlı başka bir görevli daha parganaya gönderilirdi. İlk iki durumda, bir pargana bir desainin tımarı haline gelirken, üçüncü durumda desai o parganayı sultan adına yöneten kişi konumunda bulunuyordu¹².

Parganaların çevresinde, bu parganalara dahil veya onlardan bağımsız olan başka daha küçük çaplı idari bölgeler de olabiliyordu. Bu idari bölgeler içinse, her biri Arapça kökenli olan *semt*, *karyat* veya *tarf* isimleri kullanılmıştır¹³. Bu küçük idari bölgeler de sınırları açısından farklılıklar göstermektedir. Boyutlarına göre sayıları 10 ila 50 arasında değişen köyleri bünyelerinde barındırmış oldukları görülmektedir. Bu durum da, bu idari bölgelerin, belli bir kural dahilinde belirlenmekten ziyade, özel durumlar çerçevesinde oluşturulduklarına işaret etmektedir. Purandare, bu idari bölgelerin, bir pargananın başında bulunan desainin ölümü üzerine, pargananın varisleri arasında bölüştürülmesi veya merkezi yönetimin bir kişiyi ödüllendirmek istemesi gibi durumlarda bir pargananın bir bölümünün ayrılarak daha düşük bir unvan değil, yine desai unvanı bahşedilen başka bir kişinin yönetimine verilmesi sonucu ortaya çıktıklarını savunmaktadır¹⁴. Bazı durumlarda ise parganalarda veya bu daha küçük idari bölgelerde, bölgenin sınırları bölünmeden birden fazla desai bulunduğu gözlemlenmektedir ki, bu durum da muhtemelen bir desainin ölümü üzerine varislerinin toprak parçasını bölmeden birlikte yönetmeye karar vermeleri sonucunda ortaya çıkan bir durumdur¹⁵.

Muamalalar veya Kal'alar

Bu terimlerin ikisi de Arapça kökenli olup, muamala kelime kökeni olarak 'anlaşma' anlamına gelirken, Türkçe'ye de şekil değiştirerek geçmiş bir terim olan kal'a, 'kale', 'müstahkem mevki' anlamına

¹² Fukazawa; *a.g.e.*, s. 4.

¹³ Fukazawa; *a.g.e.*, s. 8.

¹⁴ K. V. Purandare (ed.); *Shiva Charitra Sahitya*, Prastavana, Poona 1938, C. 7, s. 5-6.

¹⁵ G. H. Khare (ed.); *Persian Sources of Indian History*, Bharat Itihas Sanshodhak Mandal, Poona 1934, C. 1, s. 41.

gelmektedir. Bu terimler, doğrudan sultana bağlı olan has arazilerde kurulan idari birimleri isimlendirmek için kullanılmıştır ve bu topraklar sultan tarafından atanan *havalدارlar* tarafından idare edilmiştir. Boyut olarak ise, bazen 40 köyü içeren küçük idari bölgeler olarak karşımıza çıksalar da, genellikle parganalardan daha büyük olan idari birimler olarak varlık göstermişlerdir. Bu bölgeler, çoğu zaman iki ila altı arası daha küçük yönetim birimlerini de (semt veya karyat gibi) bünyelerinde barındırmışlardır¹⁶. Örneğin Naldurg Kal'a'sı, yedi pargana ve bir karyatlık bir alan üzerine kurulmuştu¹⁷.

Bu idari birimlerden muamalalar, genellikle önemli akarsuların kavşaklarında, vadilerde, liman bölgelerinde ve yoğun ticari bölgelerde kurulmuşlar ve genellikle sultanlığın iç bölgelerinden ziyade sınır bölgelerinde var olmuşlardır¹⁸. Kısacası, muamalalar çoğunlukla tarımsal olarak verimli, su kaynakları açısından zengin, ticari açıdan önemli ve stratejik açıdan kilit rol oynayan bölgelerde var olmuşlardır. Kal'a bölgeleri ise, aynı şekilde, önemli nehir kavşaklarında, vadilerde ve Dekken'in batısındaki dağ sırası olan Batı Gatlar'ın stratejik noktalarında konuşlanmışlardı. Kısacası, hem muamalalar, hem de kal'alar, hem ekonomik hem stratejik olarak önemli noktalarda yer alan idari bölgeler idi.

Muamala ve kal'a toprakları, birçok açıdan birbirleri ile benzerlikler göstermektedir. İki de sultana ait toprakların başına sultan tarafından atanan bir havalدار ve yardımcıları tarafından yönetilirdi. Bu havalدارlar, bazen bir bölgeden alınıp bir başka bölgeye atanabilirdi. Kal'a bölgelerinde olduğu gibi, muamala bölgelerinde de stratejik kaleler bulunurdu. Bu iki türden idari bölgelerin yönetim şekillerinde de pek bir farklılık bulunmamaktaydı. Dikkati çeken tek farklılık, muamalaların genelde ekonomik önemi daha öne çıkan bölgelerde kurulurken, kal'a bölgelerinin, daha çok askeri önemi öne çıkan topraklarda kurulmasıdır¹⁹. Bunun doğal bir sonucu olarak da, kal'a bölgelerinden

¹⁶ Khare; *a.g.e.*, C. 3, s. 7-13.

¹⁷ Khare; *a.g.e.*, C. 5, s. 127-129.

¹⁸ Fukazawa; *a.g.e.*, s. 11.

¹⁹ Fukazawa; *a.g.e.*, s. 11.

elde edilen gelirlerin büyük çoğunluğu askeri harcamalara ayrılırken, muamala bölgelerinin gelirlerinin çoğu ticari gelişim için harcanmıştır²⁰.

Adilşahlar Devleti'nde Toprak Yöneticilerinin Türleri ve Unvanları

Miras Yolu ile Geçen Unvanlar

Adilşahlar Devleti'nde kullanılan ve miras yolu ile geçen *desai* (veya *deşmuk*) (bir pargana veya daha küçük bir tımarın yöneticisi), *deşkulkarni* (veya *deşpande*) (bir pargana ya da daha küçük bir tımarın muhasebesini ve kayıtlarını tutan yardımcı), *patil* (veya *mukaddem*) (bir köyün yöneticisi), *kulkarni* (bir köyün muhasebesini ve kayıtlarını tutan yardımcı), *sete* (bir pazar yerinin yöneticisi), *mahacan* (bir pazar yerinin muhasebesini ve kayıtlarını tutan yardımcı) unvanlarından yalnızca mukaddem Arapça kökenli olarak karşımıza çıkmaktadır²¹. Geriye kalanların hepsi Hintçe kelimelerdir. Bu da göstermektedir ki, bu yöneticilik unvanları Müslümanların bu topraklara gelmesinden önce ortaya çıkmıştır. Bu unvanların bazıları, 12. ve 13. yüzyıldan kalan Hint yazıtlarında görülebilmektedir²². Ancak bu unvana sahip kişilerin o tarihlerdeki rolleri, Adilşahlar Devleti zamanındaki kadar net değildir. Adilşahlar Devleti döneminde bu unvanların birine bahşedilme şekilleri ise *miras* veya *inam* (daimi ödül) gibi Arapça kökenli tabirlerle ifade edilirdi²³. Bu durum göstermektedir ki, Müslüman hükümdarlar bu topraklara hakim olduklarında, bu unvanları değiştirmemişler, ancak bunları benimseyerek, kapsamalarını ve bahşedilme yollarını İslami usullere uydurarak, bu unvanları bölgedeki İslami yönetimin araçları haline getirmişlerdir.

Adilşahlar Devleti'nde, miras yolu ile bırakılabilen toprak yönetimi unvanların tamamı sultanın onayına tabi idi²⁴. Bu durum, sadece has arazilerdeki yöneticiler için değil, tımar olarak bir kişiye verilen topraklardaki yöneticiler için de geçerliydi. Kısacası, bir toprak parçasını tımarı olarak alan bir yönetici dahi, kendi toprakları içindeki kişilerin konumlarını yükseltmek veya miras yoluyla bırakılabilen kendi tımarı

²⁰ Khare; *a.g.e.*, C. 1, s. 39.

²¹ Fukazawa; *a.g.e.*, s. 12.

²² A. S. Altekar; *State and Government in Ancient India*, Motilal Banarsidass, Delhi 1958, s. 219.

²³ Fukazawa; *a.g.e.*, s. 12.

²⁴ Khare; *a.g.e.*, C. 1, s. 11-13.

içerisinde daha küçük tımarlar bahşedebilmek için sultanın onayına ihtiyaç duyardı. Ayrıca, sultan bizzat kendisi, tımar olarak verilen bir pargana içerisinde bir parçayı bölebilir ve başka bir kişiyi yine desai veya yine miras bırakılabilen daha küçük bir unvanla bu yeni tımarın yöneticisi konumuna getirebilir, veya tımar olarak verilen bir parganaya bağlı daha küçük bir tımarın başında olup, bu pargananın desaisi tarafından unvanı ve tımarı elinden alınan bir kişiye, bunlar sultan tarafından iade edilebilirdi. Bu da şu anlama gelmekteydi; Adilşahlar Devleti sınırları içerisinde bir toprak parçası, has arazi değil de tımar olarak başkasına tahsis edilmiş de olsa, o toprağın sınırları içerisinde yine miras bırakılabilen tımarlara sahip kişiler fiilen doğrudan sultana bağlı oluyordu. Bu tımarların miras bırakılabilecekleri ise, sultan tarafından yazdırılan fermanlarda net bir şekilde belirtiliyordu. Bu kişilerden beklenen görevler ise özetle, sultana sadık olmaları, gerekli vergileri ödemeleri ve kendilerine bahşedilen tımarlardaki yönetsel sorumluluklarını yerine getirmeleri idi²⁵.

Miras yolu ile bırakılabilen tımarlar, tımarın bahşedildiği kişi tarafından bölünebilir, satılabilir veya başka birine devredilebilirdi. Bu durum da bazı kısıtlamalara tabi idi. Öncelikle merkezi yönetimin, sonra da yerel halkın bu işlemlere onay vermesi gerekiyordu. Bu ikinci kısıtlamanın çok önemli bir sonucu olmuştur. Miras bırakılabilen tımarlara sahip kişiler genellikle üst kastlardan Hindular olmuş, az sayıdaki tımar sahibi Müslümanlar da genellikle Dekken'e dışarıdan gelen kişilerden ziyade yerel Hindu halktan İslam'a geçenler arasından çıkmıştır²⁶.

Desai (Deşmuk)

Desai, genel olarak tımar sahiplerine verilen isimdi. Her pargananın başında bir desai bulunması, desailerin yalnızca parganaları yönettiği şeklinde anlaşılmalıdır. Bir desai, bir havaldara bağlı has arazi içerisinde veya başka bir desaiye bağlı geniş bir pargana içerisinde bir tımarla sahip olabilirdi. Sultan bir kişiye desai unvanıyla bir parganayı veya daha küçük çaplı bir toprağı tımar olarak vermeye karar verdiğinde, o bölgedeki diğer tımar ve unvan sahiplerine ve bölgenin halkına haberci

²⁵ Fukazawa; *a.g.e.*, s. 13.

²⁶ Khare; *a.g.e.*, C. 2, s. 22.

gönderir ve onlardan yeni atanan bu kişinin görevlerini yerine getirmesine engel olmamalarını emrederdi. Atanan desailer ise, yukarıda da bahsedildiği gibi, göreve geldikten sonra bazı sorumluluklara sahip olurlardı. Yönetimsel sorumluluklarını yerine getirmelerinin yanı sıra, sultana her daim sadık olmaları, hazineye yönettikleri toprakların yıllık vergilerini düzenli olarak ödemeleri, kendilerini denetleyecek *zaman* unvanlı bir kişi belirlemeleri, ayrıca, *inam-patti* adı verilen ve basitçe 'ödül karşılığı' anlamına gelen başka bir vergiyi de, tımarları doğrudan merkeze bağlıysa doğrudan hazineye, tımarları bir has arazi veya pargana içerisinde başka bir yöneticinin toprağına bağlı ise bağlı buldukları yönetici üzerinden yine hazineye ödemeleri beklenirdi²⁷. Bunun yanı sıra, toprağı başka bir yöneticinin toprağına bağlı olan desailerin bağlı buldukları yöneticilerin emirlerine harfiyen uymaları gerekiyordu. Bazı durumlarda desailer, bir toprağı tımar olarak değil de sultan adına yönetmek için alırdı demiştik. Bu durumdaki desailer, merkezden gönderilen *mahaldar* unvanlı kişiler tarafından da denetlenirdi. Görevlerini yerine getirmediklerinde ise, bu kişilere sultan tarafından görevlerini hakkıyla yerine getirmelerini emreden bir ferman gönderilebilir veya unvanları ve tımarları başka birine verilebilirdi. Ancak bu yola çok nadir başvurulurdu. Özetlemek gerekirse, desai unvanlı kişiler her daim sultanın sıkı kontrolü altında bulunurdu. Buna bağlı olarak da, başka bir yöneticiye bağlı bir desainin bağlı bulunduğu bu yönetici bir sadakatsizlik gösterdiğinde, desainin öncelikli görevi sultanın çıkarlarını korumaktı.

Desailerin başlıca yönetimsel görevi ise, sorumlu oldukları toprağın devamlı olarak işlenmesini ve bölgenin kalkınmasını sağlamaktı. Aynı zamanda bölgenin savunması, asayiş ve halkı arasındaki adaletin sağlanması da desainin sorumluluğundaydı. Bunları yerine getirebilmek içinse desainin, masrafları bölgenin geliri ile karşılanan kendi askeri kuvveti bulunurdu. Bu askerler, savaş zamanında sultan tarafından çağırılır ve sefere katılırdı. Bu açıdan, Adilşahlar Devleti'nin toprak yönetim sisteminin, dönemin önde gelen diğer Müslüman – Türk devletleri ile bire bir uyum gösterdiği rahatlıkla söylenebilir. Aynı

²⁷ Khare; *a.g.e.*, C. 3, s. 34.

sistemin, Selçuklu Devleti'nde 'ikta'²⁸ ve Osmanlı Devleti'nde de 'tımar'²⁹ adlı sistemler olarak uygulandığı bilinmektedir. Bu durum ise, Müslüman Türklerin kültürlerine ne kadar bağlı olduklarının net bir göstergesidir. Aynı dönemin diğer Türk devletlerinde olduğu gibi, savaşta kahramanlık gösteren desailerin inamları artırılabilir, veya sultan tarafından kendilerine hilat giydirilebilirdi³⁰.

Adli meselelerde ise, bir meselenin tarafları, davalarını bölgenin desaisine, desainin bağlı bulunduğu başka bir yönetici varsa o kişiye, veya doğrudan başkente taşıyabilirdi. Başkente taşınan davalar genellikle bölgesel yöneticilere geri gönderilirdi. Ancak bu durum, desailerin davalarda hiçbir kural olmaksızın karar belirtebilecekleri anlamına gelmezdi. Davanın taraflarının komşularının, desainin, yardımcı memurların ve bölgedeki esnafların katıldığı bir meclis toplanır, kararlar öyle alınırdı³¹. Kısacası kararlar bir meclis tarafından alınır, desainin yetkisi ise çoğunlukla bu meclisi toplamak, başkanlık etmek ve alınan kararı onaylamakla sınırlı olurdu³². Ayrıca desailerin merkezden onay almadan ölüm cezası verme yetkileri de bulunmamaktaydı. Bu yargı sistemi, İslam öncesi Hindistan'da da görülmekteydi³³. Bu da, Müslümanların bu toprakları yönetmeye başladıkları sonra, yargı sistemini de çoğunlukla değiştirmek yerine mevcut haliyle benimsedikleri ve geliştirdikleri anlamına gelmektedir.

Vergi toplama konusunda ise desailer arasında bazı farklılıklar gözlemlenmekteydi. Örneğin doğrudan merkeze bağlı bir toprağı tımar olarak değil de sultan adına yönetmek için alan desailer veya yine doğrudan merkeze bağlı bir parganayı tımarı olarak alan desailer

²⁸ Ali Sevim & Erdoğan Merçil; *Selçuklu Devletleri Tarihi: Siyaset, Teşkilat ve Kültür*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 634.

²⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı; *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1982, C. 3, K. 2, s. 310.

³⁰ Khare; *a.g.e.*, C. 3, s. 86.

³¹ Fukazawa; *a.g.e.*, s. 18.

³² Daniel Thorner; "Feudalism in India", *Feudalism in History*, R. Coulborn (ed.), Princeton University Press, Princeton 1956, s. 147.

³³ Radha Kumud Mookerji; *Local Government in Ancient India*, Clarendon Press, Oxford 1920, s. 133.

vergileri kendileri toplarlardı ve bu konuda kendilerine karışılmazdı³⁴. Bir has araziye bağlı bir tımarı alan desailer ise vergileri kendileri toplamaz, bağlı buldukları havalдарın yetkilendirdiği görevliler onların tımarının vergisini toplardı³⁵. Kısacası, has arazilerde tımarı bulunan desailerin vergi toplama yetkisi bulunmamaktaydı. Ancak tımarlarından toplanacak verginin belirlenmesi onların sorumluluğunda idi³⁶.

Deşkulkarni (Deşpande)

Deşkulkarniler, desailerin yardımcıları olarak görev yapmaktalardı ve sorumlulukları arasında tımarın vergilerinin toplanmasında, adli meselelere karar veren meclislerde ve bir tımarın kayıtlarının tutulmasında desailere yardım etmek bulunuyordu. Bu görevlerinin karşılığında, deşkulkarnilere, sultan tarafından, bağlı buldukları desailerinkinden daha küçük, genellikle de yarısı kadar olan bir toprak tımar olarak veriliyordu. Deşkulkarniler, kendilerine ait olan topraklarda, bağlı oldukları desainin yetkilerine hemen hemen sahip oluyorlardı³⁷. Deşkulkarnilerin atanması da, aynı şekilde sultana bağlıydı ve desailerin yetkileri kapsamında değildi. Kısacası, deşkulkarniler ve desailer sultan tarafından ayrı ayrı atanıyor ve onlardan bir tımarı yönetme konusunda işbirliği yapmaları bekleniyordu. Bu konum için okuma yazma bilmek elzem olduğu için, Adilşahlar Devleti'nde deşkulkarniler genellikle Brahman sınıfından Hindulara veriliyordu³⁸. Ayrıca, has arazilerde ve parganalarda tımar sahibi olan desailerin yetkileri ve görevleri değişirken, deşkulkarnilerin görevleri daha az değişkenlik gösteriyordu³⁹.

Görülebileceği üzere, Adilşahlar Devleti'nde tımar verilen kişiler olan desailer ve onların yardımcıları olan ve kendileri de toprak alan deşkulkarniler, bu tımarları, yine dönemin diğer Türk – İslam devletlerindeki gibi, yaptıkları hizmetlerin karşılığında sultanın takdiri sonucunda alabiliyor, bu haklarını miras bırakabiliyor, bu hakları ile

³⁴ Bir fermanda Torgal havalдарına açık bir şekilde görev bölgesinin yakınındaki pargana olan Gadag'daki vergi toplama uygulamalarına karışmaması emredilmiştir. Bkz. Khare; *a.g.e.*, C. 3, s. 37.

³⁵ Khare; *a.g.e.*, C. 3, s. 37.

³⁶ Fukazawa; *a.g.e.*, s. 20.

³⁷ Khare; *a.g.e.*, C. 1, s. 6.

³⁸ Fukazawa; *a.g.e.*, s. 25.

³⁹ Khare; *a.g.e.*, C. 3, s. 68.

birlikte bazı sorumluluklara sahip oluyorlardı. Kullanılan kelimenin kökeni ne olursa olsun, Adilşahlar Devleti'nin toprak idare anlayışı açısından, örneğin; Osmanlı Devleti ile büyük benzerlikler gösterdiği bu noktada aşîkar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, Adilşahlar Devleti'nin kurulduğu coğrafya itibariyle bu görevlerin çoğunlukla Hindu elinde kalması, bu coğrafyada yaşayan Hint ulusu olan Marathaların milli bir bilinç ve bir devlet düzeni anlayışına sahip olmasını sağlamış, bu durum daha sonradan Adilşahlar Devleti içerisinde bir Maratha isyanının çıkarak bu milletin kendilerine güçlü bir devlet kurmalarına yol açmıştır.

Miras Yolu İle Geçmeyen Unvanlar

Adilşahlar Devleti'nin toprak yönetiminin bir ayağı, çoğunlukla yerel halktan olan ve miras bırakılabilen unvanlara sahip olan kişilerken, bir diğer ayağı da has arazilerin yönetiminden sorumlu ve saraya bağlı bürokratlar olan *havalدارlar* idi. Bunlar ise Dekken'e dışarıdan gelen Müslümanlardan, Müslüman olmayı seçen yerel halktan, Habeşilerden veya nadiren de olsa Hindulardan seçilebiliyordu⁴⁰.

Yukarıda bahsedildiği gibi, *muamala* ve *kal'a* olarak kendi içinde iki gruba ayrılan has arazilerin başında bir havalدار bulunurdu ve bu kişiler de bizzat sultan tarafından atanırdı. Havalدارların yardımcıları olarak ise ordu komutanları, kale komutanları, katipler ve önemli şehirlerdeki polis şefleri bulunurdu⁴¹.

Havalدارlar da, sultan tarafından, hizmetinden memnun kalınan kişiler arasından seçilirdi. Sultan, bir ödül olarak havalدارlık vereceği kişiye hilat giydirdi ve onu görevine atardı. Havalدارlar, sultanın en güvendiği ve sarayında en yakınında bulunan kişiler arasından seçilirdi. Bu kişilerin görev sürelerinin belli bir limiti yoktu ve kimi zaman birkaç ay ila birkaç yıllık süreler zarfında bu pozisyonlardaki kişilerde değişiklikler gözlemlenirdi⁴². Bazen de havalدارlık görevinden alınan kişi bir süre sonra bu göreve iade edilirdi⁴³. Ancak havalدارlık görevi hiçbir şekilde miras yolu ile geçmezdi.

⁴⁰ Fukazawa; *a.g.e.*, s. 27.

⁴¹ Fukazawa; *a.g.e.*, s. 27.

⁴² Khare; *a.g.e.*, C. 5, s. 52.

⁴³ Khare; *a.g.e.*, C. 5, s. 54.

Havaldarların görevleri de desailerin görevleri ile benzerlik gösterirken, havaldarların ayrıca buldukları bölgelerdeki kaleleri güçlendirmek ve onların bakımını yapmak gibi bir sorumlulukları da bulunmaktaydı⁴⁴. Bunun yanı sıra, görevli buldukları bölgede bir köyden kaçan kişilerin, o köyün bağlı bulunduğu tımarın yöneticisi ile iletişime geçerek bulunmasını sağlamak havaldarın görevi idi. Görevli oldukları bölgedeki huzursuzlukları veya tımar sahiplerinin isyanlarını bastırmak da yine havaldarın görevleri arasında bulunuyordu. Ancak havaldarın, suç işleyen kişilerin cezalandırılması konusunda herhangi bir yetkisi bulunmuyordu⁴⁵. Adli konularda ise havaldarlar, yine desailer ile benzer yetkilere sahip bulunuyorlardı⁴⁶.

Vergi toplama konusunda ise havaldarların oldukça geniş yetkileri bulunuyordu. Görevli buldukları bölgedeki desailerin ve diğer tımar sahiplerinin vergilerinin toplanmasından ve hazineye gönderilmesinden, yukarıda da bahsedildiği gibi havaldarlar sorumlu idi. Yine görevli oldukları bölgeden ihtiyaç duyulan işgücünün, ihtiyaç duyulan yere ulaştığından havaldarlar emin olmak durumundaydı⁴⁷. Havaldarlar, kendileri için ise fazladan hiçbir vergi toplayamazlardı. Yalnızca bölgelerindeki tımar sahiplerinin, önceden belirlenmiş olan vergilerinin hazineye ulaşmasını sağlamaları beklenirdi⁴⁸. Kısacası havaldarlar görevli oldukları bölgede bir tımar sahibi konumunda değillerdi. Ancak buldukları bölgedeki tımar sahipleri onların emrinde olurdu. Sultan, tıpkı tımar sahipleri gibi, havaldarları da denetleyecek memurlar gönderirdi⁴⁹. Havaldarların gelirleri ise, görevlendirildikten sonra görevli buldukları bölgenin gelirinden kendilerine düzenli ücret olarak belirlenen vergilerle ve hazineden kendilerine yine düzenli olarak ödenen paralarla sağlanırdı⁵⁰. Bu durumda havaldarın maaşlı bir çalışan olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Görev süreleri bittiğinde ise,

⁴⁴ Khare; *a.g.e.*, C. 5, s. 59.

⁴⁵ Khare; *a.g.e.*, C. 5, s. 63.

⁴⁶ V. T. Gune; *Judicial System of the Marathas*, Deccan College, Poona 1953, s. 23-25.

⁴⁷ Khare; *a.g.e.*, C. 5, s. 66.

⁴⁸ Khare; *a.g.e.*, C. 5, s. 68.

⁴⁹ Khare; *a.g.e.*, C. 5, s. 55.

⁵⁰ Khare; *a.g.e.*, C. 5, s. 96.

havalardalara görev yaptıkları bölgeden bir köy verilir ve tütün ve betel yaprağı⁵¹ hariç o köyün ürünlerinin geliri bu kişinin olurdu⁵².

Havaldarın görev ve yetkilerini özetleyecek olursak, bu kişiler sultan tarafından belirli olmayan geçici bir süreyle atanan yüksek seviyedeki bürokratlardı. Görevli oldukları bölgenin yönetimini almazlar, bunun yerine has arazilerin ve bu arazilerin bünyesindeki tımarların doğru işleyişini sağlarlardı. Aynı şekilde kendileri de buldukları bölgelerdeki tımar sahipleri ve sultanın atadığı görevliler tarafından denetlenirlerdi. Görevlerinden elde ettikleri gelire ise yalnızca görev süresince sahip olurlardı.

Sonuç

Adilşahlar Devleti'nin toprak idare sistemine göre, parganaların başında bulunan desailer bile o toprağın sahibi değil, sultanın o toprakları yöneten hizmetkarları konumunda görev yapmışlardır. Bu

⁵¹ Betel yaprağı çiğnemek Hindistan'daki tüm halklar için çok popüler bir davranıştı. Bir soylunun yola çıkan bir astına betel ikram etmesi adettendi. Bunun o kişinin yolculuğunun daha kolay geçmesini sağlayacağına inanılırdı. Bu gelenek Avrupa'da yola çıkan bir kişinin gitmesine izin veren kralının elini öpmesine eşdeğer bir davranıştır. Bkz. Muhammed Kasım Firişte; *History of the Mahomedan Power in India*, Lt.-Col. John Briggs (çev.), R.Rambray&Co., Calcutta 1910, C. 3, s. 39. Domingo Paes, betelin karabiber yaprağına benzer olan yaprağı birlikte palmye meyvesinin ağzda çiğnenmesi ve tükürülmesi şeklinde tüketildiğini ve bu topraklardaki in-sanların bunu sürekli yaptığını ifade etmiştir. Nefesi güzel kokutması ve başka faydaları olduğunu da eklemiştir. Bkz. Robert Sewell; *A Forgotten Empire (Vijayanagar)*, Swan Sonnenschein & Co. Ltd., Londra 1900, s. 242. Correa da Portekizlilerin betel ile ilk defa Kozikode'ye vardıklarında karşılaştıklarından bahsetmiştir. Portekizlilerin ilk tanıştıkları Hindu hükümdar olan Kozikode zamorini, sürekli olarak portakal büyüklüğündeki yaprakları çiğniyor, daha sonra yanında bir hizmetkârın tutmakta olduğu altın kupaya tükürüp yenisini alıyordu. Bkz. Gaspar Correa; *The Three Voyages of Vasco da Gama and His Viceroyalty from the Lendas da India of Gaspar Correa*, Henry E. J. Stanley (çev.), Burt Franklin, New York 1869, s. 194. 16. yüzyılın sonunda Hindistan'da bulunan Hollandalı gezgin John Huyghen van Linschoten ise, betel yapraklarının portakal yapraklarından daha büyük olduğunu ve bu bitkinin Hindistan'da çok yaygın yetiştiğini ifade etmiştir. Bir çıta yardımı ile dikilen bu bitki, soğukta ya da çok sıcakta yetişmemektedir. Yaprakları dışında herhangi bir meyvesi bulunmamaktadır. Hindistan'daki insanların gün boyunca bu yaprakları çiğnediğini ifade eden van Linschoten, yaprağın acı tadından dolayı palmye ağaçlarında yetişen ve areca adı verilen bir meyve ile birlikte çiğnediğini belirtmiştir. Bkz. Arthur Coke Burnell; *The Voyage of John Huyghen van Linschoten to the East Indies*, Hakluyt Society, Londra 1885, C. 2, s. 62-63.

⁵² Khare; *a.g.e.*, C. 5, s. 98.

kişiler, Avrupalı feodal lordlar gibi idare ettikleri toprakların esas sahibi olmamışlar, onun yerine toprağın idaresini sultanın istekleri doğrultusunda gerçekleştirmişlerdir. Bu açıdan, Adilşahlar Devleti'nde farklı kişilerin tımarlarında farklı uygulamalar gözlemlenmemiş, kişisel inisiyatifler asgari düzeyde uygulanmıştır. Kısacası, Adilşahlar Devleti'nde merkezi otorite son derece kuvvetli bir şekilde ülkenin her köşesine tesis etmiştir. Selçuklularda ikta, Osmanlılarda tımar sistemi olarak anılan sistem, Adilşahlar Devleti'nde de, isimlendirmeler farklı olsa da, neredeyse aynı biçimde uygulanmıştır. Bu da, Türklerin kurdukları devletlerin, hangi coğrafyada olursa olsun aynı yapıya sahip olduklarının; Türklerin, dünyanın neresinde olursa olsun kültürlerine ne kadar bağlı kaldıklarının açık bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yine de, Adilşahlar Devleti'nin, kurulduğu coğrafya itibariyle Müslüman Türk nüfusunun çok azınlıkta olması, Anadolu gibi coğrafyaların aksine fazla Türk göçü almaması, devletin Türk karakterini yitirmesine neden olmasa da, bu karakterin uygulamada çoğunlukla yerel halktan olan Hinduların kontrolünde olmasına neden olmuştur. Özellikle, havaldar gibi geçici süreyle atanmayan desailer ve deşkulkarniler, çoğunlukla Hindu olan kimselerden seçilmiş, devletin merkezinden uzaklaştıkça bu kişilerin yönetimde oynadıkları rol daha fazla kendini göstermiştir. Merkeziyetçi devlet yapısına sahip olan Adilşahlar Devleti'nin, merkezi otoritesi zayıfladıkça, merkezin dışında kalan ve halihazırda bu devletin yapısı sayesinde organize olmuş olan Marathalar, herhangi bir hükümdara veya devlet sistemine sahip olmadan yaşarlarken, kendi devletlerini hızlı bir şekilde kuracak imkanlara sahip olmuşlardır. Kurdukları devlet de, Hindistan'da daha sonra görülecek olan İngiliz hükümdarlığına karşı en çok direnen unsurlardan biri olmuştur. İngilizlere karşı bu kadar direnmeyi başaran ve kültürlerini koruyan Hindu Marathalar, böyle bir direniş gösterebilecek bir ulus haline gelmeyi, Adilşahlar Devleti'ne, dolayısı ile Türklere borçludur.

Kaynakça

Altekar, A. S.; *State and Government in Ancient India*, Motilal Banarsidass, Delhi 1958.

Burnell, Arthur Coke; *The Voyage of John Huyghen van Linschoten to the East Indies*, Hakluyt Society, Londra 1885.

Correa, Gaspar; *The Three Voyages of Vasco da Gama and His Viceroyalty from the Lendas da India of Gaspar Correa*, Henry E. J. Stanley (çev.), Burt Franklin, New York 1869.

Cousens, Henry; *Bijapur: The Old Capital of the Adil Shahi Kings*, Scottish Mission Industries Company, Poona 1923.

Firişte, Muhammed Kasım; *History of the Mahomedan Power in India*, Lt.-Col. John Briggs (çev.), R.Rambray&Co., Calcutta 1910.

Fukazawa, Hiroshi; *The Medieval Deccan: Peasants, Social Systems and States (Sixteenth to Eighteenth Centuries)*, Oxford University Press, Delhi 1991.

Gribble, J. D. B.; *A History of the Deccan*, Luzac & Co., Londra 1896.

Gune, V. T.; *Judicial System of the Marathas*, Deccan College, Poona 1953.

Kantak, M. R.; "The Political Role of Different Hindu Castes and Communities in Maharashtra in the Foundation of the Shivaji's Swarajya", Bulletin of the Deccan College Research Institute. Pune 1978, 38 (1).

Khare, G. H. (ed.); *Persian Sources of Indian History*, Bharat Itihas Sanshodhak Mandal, Poona 1934.

King, Major J. S.; *The History of the Bahmani Dynasty Founded on the Burhan-i Ma'asir*, Luzac and Co., Londra 1900.

Kortel, S. Haluk; "Tuğluklular", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tugluklular> (25.08.2023).

Lach, Donald F.; *Asia in the Making of Europe*, The University of Chicago Press, Londra 1965.

Mookerji, Radha Kumud; *Local Government in Ancient India*, Clarendon Press, Oxford 1920.

Nayeem, M.A.; *External Relations of the Bijapur Kingdom (1489-1686 AD.)*, Bright Publishers, Haydarabad 1974.

Nizami, Khaliq Ahmad; "Evrengzîb", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/evrengzib> (25.08.2023).

Pires, Tome; *The Suma Oriental of Tome Pires*, Armando Cortesao (ed.), Hakluyt Society, Londra 1944.

Purandare, K. V. (ed.); *Shiva Charitra Sahitya*, Prastavana, Poona 1938.

Robb, Peter; *A History of India*, Palgrave, Londra 2002.

Sevim, Ali & MERÇİL, Erdoğan; *Selçuklu Devletleri Tarihi: Siyaset, Teşkilat ve Kültür*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

Sewell, Robert; *A Forgotten Empire (Vicayanagar)*, Swan Sonnenschein & Co. Ltd., Londra 1900.

Smith, Vincent A.; *The Early History of India: From 600 B.C. to the Muhammadan Conquest*, Clarendon Press, Oxford 1904.

Thorner, Daniel; "Feudalism in India", *Feudalism in History*, R. Coulborn (ed.), Princeton University Press, Princeton 1956.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1982.

Wilson, H. H.; *A Glossary of Judicial and Revenue Terms*, W. H. Allen and Co., Calcutta 1940.

Extended Abstract

The intricate administrative structure of the Adilshahi State forms the crux of this research, delving into the multifaceted roles of "desais," "deşkulkarnis," and "havalgars." By meticulously scrutinizing these titles, the study elucidates the intricate governance framework that governed the Adilshahi State, shedding light on both its parallels with contemporaneous Turkic states and its role in shaping the Marathas' capacity to establish their own dominion.

At its inception, this research seeks to unravel the distinct functions of hereditary and non-hereditary titles within the Adilshahi administrative hierarchy. The exploration of "desais" and "deşkulkarnis" underscores their indispensable roles in land management, taxation, and legal adjudications. Furthermore, the study investigates the unique status of "havalgars," whose appointments were based on merit, thereby functioning with non-hereditary titles.

The section on "Hereditary Titles" underscores the enduring significance of "desais" and "deşkulkarnis." These individuals, bearing hereditary titles, were intricately woven into the governance fabric of the state. Their responsibilities encompassed diverse domains such as efficient management of tmars, meticulous recording of essential data, tax collection, and legal adjudications. A symbiotic relationship with "deşkulkarnis" enhanced the administrative machinery, augmenting the overall efficacy.

In contrast, the section on "Non-Hereditary Titles" introduces the concept of "havalgars" as bearers of non-hereditary titles, highlighting their distinctive roles. These individuals, chosen based on competence, heralded a meritocratic aspect within the administrative hierarchy. The ceremonial investiture marked the commencement of their duties, which encompassed responsibilities ranging from governance and tax collection to the maintenance of administrative order. The merit-based appointment of "havalgars" underscored a departure from the hereditary lineage of "desais" and "deşkulkarnis."

Navigating through the intricacies of "Appointment and Function," the research uncovers the process of selecting and assigning "havalgars." Unlike their hereditary counterparts, "havalgars" did not inherit their positions but were appointed based on their capabilities. This unique feature allowed for a flexible tenure, resulting in periodic changes in assignments. Their multifaceted responsibilities encompassed tax collection, governance, and the establishment of administrative stability, underscoring their indispensable role in the state machinery.

The exploration of "Tax Collection and Governance" underscores the pivotal role of "havalgars" in maintaining fiscal stability and governance effectiveness. The extensive powers vested in them facilitated the systematic collection and remittance of taxes, ensuring the state's financial robustness. Moreover, their role in managing labor distribution added a critical dimension to their responsibilities. The establishment of regulations prevented arbitrary taxation and ensured a structured approach to administration.

The research culminates with the "Centralization and Diversity" section, which ties together the findings and their implications. Parallels drawn between the Adilshahi State's administrative structure and the ikta and tımar systems of Seljuk and Ottoman states underline the universal applicability of these administrative principles. The research's findings underscore that, irrespective of geographical disparities, centralization and localized governance expertise were integral to effective administration.

In conclusion, this research serves to not only unveil the intricate administrative mechanisms of the Adilshahi State but also underscores the balance between centralized authority and localized knowledge. Through the lens of "desais," "deşkulkarnis," and "havalgars," it becomes evident that an integrated approach to governance, where hereditary and non-hereditary titles harmonize, contributed to the Adilshahi State's enduring legacy. Furthermore, the study highlights the broader applicability of administrative structures across diverse historical contexts and the role they played in enabling the Marathas to establish their own state.